

MOLLUSKEN OP WATERLELIES, 2. SLAKKEN OP WATERLELIES EN GELE PLOMPEN IN PURMEREND

H.K. Mienis

Molluscs on Waterlilies, 2. Snails on *Nymphaea* and *Nuphar* in Purmerend

At five localities in Purmerend, a rapidly growing town in the province of Noord-Holland, the Netherlands, the leaves of the White waterlily *Nymphaea alba* and the Yellow pondlily *Nuphar lutea* were checked for the presence of aquatic snails. Altogether 12 different species could be recorded. The species composition differed very much from site to site. At one locality a mean density per leaf of 49.8 specimens of *Ferrissia clessiniana*, an invading species, could be registered.

In deze tweede aflevering betreffende het voorkomen van mollusken op het blad van waterlelie-achtigen, voornamelijk Witte waterlelies *Nymphaea alba* en Gele plomp *Nuphar lutea*, in Nederland, presenteer ik hier de resultaten van een vijftal onderzoekjes, die uitgevoerd werden in de gemeente Purmerend, Noord-Holland, in 1998.

Werkwijze: Op vijf lokaliteiten in de gemeente Purmerend werden waterlelie-achtigen aangetroffen, die op de aanwezigheid van aquatische slakken onderzocht konden worden. Het gaat hier om de volgende lokaliteiten:

1. Brede sloot tussen het Oudelandsdijkje en de Linnaeuslaan, op Gele plomp, 16 september 1998;
2. Scholeksterhof 36, in tuinvijver met Witte waterlelie, indertijd gekocht in het voormalige tuincentrum 'Koelemeijer' in de Beemster, 26 september 1998;
3. Water tussen de Kadijkerkoog en de Nieuwe Gouw, op het blad van de Gele plomp, 28 september 1998;
4. Water langs de Burgemeester D. Kooimanweg ter hoogte van de Van Balenstraat, op het blad van de Witte waterlelie, 2 oktober 1998;
5. Water tussen het Cramwinckelplantsoen en de Kastanjelaan, op Witte waterlelies, 2 oktober 1998.

Op alle monsterpunten werden steeds tien, willekeurig gekozen bladeren op de aanwezigheid van mollusken onderzocht. De slakken werden per soort geteld en per blad (1-10) genoteerd. Daarna werd het percentage van de bezetting per blad berekend (A), evenals het gemiddeld aantal exemplaren per blad (B).

Resultaat: De resultaten van de tellingen zijn de tabellen 1-4 weergegeven. Op één vindplaats (nummer 4) werd geen enkele slak aangetroffen.

Discussie: Tijdens het onderzoek naar de aanwezigheid van slakken op waterlelies op vijf lokaties in Purmerend werden in totaal 12 verschillende soorten aangetroffen (Tabel 5). Het grootste aantal soorten (6) werd op lokaliteit 1 geregistreerd, terwijl op één lokaliteit (4) alle bladeren vrij van slakken waren. (Zie tabel 5)

Hoewel in het water langs het Oudelandsdijkje (lokaliteit 1) op het blad van de Gele plomp de meeste soorten (6) werden waargenomen, is de bezetting per blad heel erg mager. Op vijf bladeren werd zelfs geen enkele slak aangetroffen. De Smurfslak *Ferrissia clessiniana* (Jickeli, 1882) viel ook op door afwezigheid. Op 28 september 1991 werden namelijk op deze lokaliteit gemid-

deld 4-5 exemplaren van deze soort per blad aangetroffen.

In de tuinvijver op Scholeksterhof 36 (lokaliteit 2) bleken alle bladeren van de Witte waterlelie door één of meerdere exemplaren van de Kapslak *Acroloxus lacustris* te worden bewoond. Deze waterlelie was afkomstig uit het voormalige tuincentrum 'Koelemeijer' in de Beemster. Het staat echter niet vast dat de Kapslak reeds aanwezig was op de waterlelie toen deze gekocht werd.

Op lokaliteit 3: water tussen de Kadijkerkoog en de Nieuwe Gouw, bleek de Smurfslak *Ferrissia clessiniana*, in enorme hoeveelheden voor te komen. Elk onderzocht plompeblad bleek door deze soort te worden bewoond, maar het aantal exemplaren per blad varieerde heel sterk: van 2 tot 193, met een gemiddelde van 49.8 exemplaar per blad. Dit water heeft sterk te lijden van eutroficatie hetgeen tot uiting komt in de massale aanwezigheid van draadalg. Ongeveer 90% van de Smurfslakken zat dan ook op de schone bovenzijde van het blad, daar de onderkant overal dichtbegroeid was.

Het water langs de Burgemeester D. Kooimanweg ter hoogte van de Van Balenstraat (lokaliteit 4), leverde een verrassing op: alle bladeren van de Witte waterlelies waren geheel vrij van slakken! Helaas werd dit water niet verder bemonsterd, zodat ik er niet zeker van ben of hier mollusken geheel ontbreken.

De Witte waterlelies in het Cramwinckelplantsoen (lokaliteit 5) leverde een vijftal slakkensoorten op; ook de bezetting van elk blad was relatief vrij intensief.

Conclusie: Uit de resultaten van dit onderzoek kunnen naar mijn mening nog geen conclusies getrokken worden. De resultaten zijn veel te heterogeen en wijzen in geen bepaalde richting. Wel is het opvallend dat op vindplaatsen waar het voorkomen van de Smurfslak *Ferrissia clessiniana* van vrij recente datum is (zoals op lokaliteit 3), deze soort in heel grote aantallen kan optreden, terwijl later zo'n soort weer geheel kan verdwijnen zoals dat langs het Oudelandsdijkje gebeurd is. Een dergelijk patroon is typisch voor de pogingen van een exotische soort om zich ergens in een nieuwe omgeving te vestigen.

Adres van de auteur:
National Mollusc Collection; Berman Building
Department of Evolution, Systematics & Ecology
Hebrew University
91904 Jerusalem; Israël
E-mail: mienis@netzer.org.il

Tabellen behorend bij: Mienis: Mollusken op waterlelies, 2. Slakken op waterlelies en Gele plompen in Purmerend.

Tabel 1: Purmerend, brede sloot tussen het Oudelandsdijkje en de Linnaeuslaan, op Gele plomp Nuphar lutea, 16 september 1998

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	A	B
<i>Bithynia leachii</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	10%	0.1
<i>Bithynia tentaculata</i>	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	20%	0.3
<i>Lymnaea stagnalis</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	10%	0.1
<i>Radix ovata</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10%	0.1
<i>Anisus vortex</i>	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	20%	0.3
<i>Planorbis carinatus</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	10%	0.1

Tabel 2: Purmerend, Scholeksterhof 36, in tuinvijver, op Witte waterlelie Nymphaea alba, 26 september 1998

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	A	B
<i>Acroloxus lacustris</i>	5	1	1	4	2	1	1	7	2	4	100%	2.8

Tabel 3: Purmerend, water tussen de Kadijkkerkoog en de Nieuwe Gouw, op Gele plomp Nuphar lutea, 28 september 1998

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	A	B
<i>Physella acuta</i>	0	0	0	0	0	0	2	2	0	1	30%	0.5
<i>Radix ovata</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	10%	0.1
<i>Ferussia clessiniana</i>	193	120	18	2	51	57	7	34	3	13	100%	49.8
<i>Gyraulus crista</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	10%	0.1

Tabel 4: Purmerend, water tussen het Cramwinckelplantsoen en de Kastanjelaan, op Witte waterlelie Nymphaea alba, 2 oktober 1998

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	A	B
<i>Bithynia tentaculata</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	20%	0.2
<i>Acroloxus lacustris</i>	1	3	0	2	0	1	1	2	1	1	80%	1.2
<i>Physella acuta</i>	0	0	0	3	0	1	1	0	2	0	40%	0.7
<i>Physa fontinalis</i>	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	40%	0.4
<i>Gyraulus albus</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	20%	0.2

Tabel 5: Gemiddeld aantal aquatische mollusken aangetroffen op een blad van de Witte waterlelie Nymphaea alba (Na) en de Gele plomp Nuphar lutea (Ni) op vijf lokaliteiten (1-5) in Purmerend

	vindplaats					no. obsv.
	1-Ni	2-Na	3-Ni	4-Na	5-Na	
<i>Bithynia leachii</i>	0.1	0	0	0	0	1
<i>Bithynia tentaculata</i>	0.3	0	0	0	0.2	2
<i>Acroloxus lacustris</i>	0	2.8	0	0	1.2	2
<i>Physella acuta</i>	0	0	0.5	0	0.7	2
<i>Physa fontinalis</i>	0	0	0	0	0.4	1
<i>Lymnaea stagnalis</i>	0.1	0	0	0	0	1
<i>Radix ovata</i>	0.1	0	0.1	0	0	2
<i>Ferussia clessiniana</i>	0	0	49.8	0	0	1
<i>Anisus vortex</i>	0.3	0	0	0	0	1
<i>Gyraulus albus</i>	0	0	0	0	0.2	1
<i>Gyraulus crista</i>	0	0	0.1	0	0	1
<i>Planorbis carinatus</i>	0.1	0	0	0	0	1
Aantal soorten	6	1	4	0	5	